

§ 114

HAM Helsingin taidemuseon säätiöiminen

HEL 2021-012568 T 00 00 00

Esitys

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta esitti kaupunginhallitukselle, että kaupunginvaltuusto hyväksyisi

- kaupungin taidemuseon toiminnan ja henkilöstön siirtämisen HAM Helsingin taidemuseosäätiöön 1.1.2023 alkaen
- HAM Helsingin taidemuseosäätiön pääomittamisen kahdella miljoonalla eurolla edellyttäen, että vuoden 2023 talousarviossa myönnetään tarkoitukseen riittävä määräraha
- säätiöimisen edellyttämät muutokset hallintosääntöön 1.1.2023 alkaen.

Lisäksi lautakunta katsoo, että säätiöittäminen on mahdollista vain, jos säätiöittämiseen tarvittava lisärahoitus osoitetaan kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan nykyisen talousarvion ulkopuolelta.

Käsittely

Esteelliset: Laura Aalto

Esteellisyyden syy: yhteisöjääviys (hallintolain 28.1 § kohta 5)

Asian aikana kuultavina olivat taidemuseon johtaja Maija Tanninen-Mattila, kokoelmapäällikkö Elina Leskelä, talous- ja suunnittelupäällikkö Mika Malmberg ja projektipäällikkö/säätiön asiamies Teijamari Jyrkkiö. Asiantuntijat poistuivat kuulemisensa jälkeen kokouksesta.

Vastaehdotus:

Paavo Arhinmäki: Lisätään päätösehdotuksen loppuun:

”Lisäksi lautakunta katsoo, että säätiöittäminen on mahdollista vain, jos säätiöittämiseen tarvittava lisärahoitus osoitetaan kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan nykyisen talousarvion ulkopuolelta.”

Kannattaja: Nina Suomalainen

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta hyväksyi Paavo Arhinmäen vastaehdotuksen yksimielisesti.

Esittelijä

vs. kulttuurijohtaja
Reetta Heiskanen

Lisätiedot

Postiosoite
PL 51400
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kulttuurijavapaa-aika@hel.fi

Käyntiosoite
Fredriksberg, Konepajankuja 3
Helsinki 00510

Puhelin
+358 9 310 1060
Faksi

Y-tunnus
0201256-6

Tilinro
FI0680001200062637
Alv.nro
FI02012566

21.06.2022

Reetta Heiskanen, vs. kulttuurijohtaja, puhelin: 310 32216
reetta.heiskanen(a)hel.fi

Maija Tanninen-Mattila, taidemuseon johtaja, puhelin: 310 87008
maija.tanninen(a)hel.fi

Elina Leskelä, kokoelmapäällikkö, puhelin: 310 87043
elina.leskela(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Luovutussopimusluonnos HAM
- 2 Siirtomuistio HAM
- 3 Siirtoneuvottelut HAM
- 4 Kaupungin henkilöstötoimikunnan pöytäkirja HAM
- 5 Tuloslaskelma HAM
- 6 Taselaskelma HAM
- 7 Kassavirtalaskelma HAM
- 8 HAMin säätiöimisen vaikutukset Helsingin kaupungin talouteen
- 9 Talletussopimusluonnos HAM
- 10 Omistajastrategialuonnos HAM
- 11 Toimintasuunnitelma 2023-2025 HAM

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Esitysehdotus

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta esittää kaupunginhallitukselle, että kaupunginvaltuusto hyväksyisi

- kaupungin taidemuseon toiminnan ja henkilöstön siirtämisen HAM Helsingin taidemuseosäätiöön 1.1.2023 alkaen
- HAM Helsingin taidemuseosäätiön pääomittamisen kahdella miljoonalla eurolla edellyttäen, että vuoden 2023 talousarviossa myönnetään tarkoitukseen riittävä määräraha
- säätiöimisen edellyttämät muutokset hallintosääntöön 1.1.2023 alkaen.

Esittelijän perustelut

Säätiöimisen valmistelu ja aiemmat päätökset

HAM Helsingin taidemuseo on tällä hetkellä osa kulttuurin ja vapaa-aajan toimialan kulttuuripalvelukokonaisuutta. Sen säätiöimistä on valmisteltu syksystä 2018 alkaen. Kaupunginhallitus on 13.12.2021 § 942 päättänyt perustaa HAM Helsingin taidemuseosäätiön ja konsernijaosto on 14.2.2022 § 14 nimennyt sen valmisteluvaiheen hallituksen. Kansliapäällikkö on lisäksi 2.3.2022 § 59 nimennyt valmisteluvaiheelle ohjausryhmän.

HAM Helsingin taidemuseosäätiön perustamispäätöksessä todettiin, että säätiöiminen valmistellaan kaksivaiheisesti. Ensimmäisessä vaiheessa säätiö perustettiin pienellä pääomalla ottamatta vielä kantaa taidemuseon toiminnan, omaisuuden tai henkilöstön siirtoihin. Säätiön puitteissa on selvitetty mm. säätiöimisen vaikutusta arvonlisäveroihin ja valtionosuuksiin sekä mahdollisen osakeyhtiön perustamista osalle taidemuseon toimintaa. Säätiön asiamies on aloittanut 1.2.2022.

Nyt toisessa vaiheessa päätetään taidemuseon toiminnan ja henkilöstön siirtämisestä säätiöön. Tämä sisältää päätökset mm. henkilöstö- ja omaisuussirroista sekä säätiön pääomittamisesta ja talousmallista.

Hallintosäännön 7 luvun 1 §:n 1 kohdan mukaan kaupunginvaltuusto päättää merkittävistä ja taloudellisesti laajakantoisista kaupungin hallinnon järjestämisen periaatteista.

Säätiömuodon toiminnalliset perustelut

HAM Helsingin taidemuseon ydintehtävänä on ylläpitää, kartuttaa ja esittää Helsingin kaupungin omaa taidekokoelmaa. Valtakunnallisesti merkittävään taidekokoelmaan kuuluu noin kymmentuhatta taide- teosta, joista suuri osa on sijoitettu esille julkiseen kaupunkitilaan ja kaupungin kiinteistöihin. Kokoelmia hoitamalla ja kartuttamalla HAM Helsingin taidemuseo edistää taideteosten säilymistä tuleville sukupolville.

HAM Helsingin taidemuseon toiminta vahvistaa Helsingin kaupunkistrategian tavoitteita kansainvälisesti vetovoimaisena kaupunkina tarjoamalla huippulaatuisia ja helposti saavutettavia näyttelyitä ja tapahtumia. HAM Helsingin taidemuseo tavoittaa uusia yleisöjä ja se on yksi suosituimmista taidemuseoista Suomessa. HAM Helsingin taidemuseon yleisötyön avulla kuvataidetta tehdään eri tavoin saavutettavaksi. Kuvataiteen sisältöjen ja moninaisten näkökulmien kautta edistetään sivistystä, hyvinvointia, yhdenvertaisuutta ja demokratiaa. Uusi toimintamuoto on Helsinki Biennaali, jonka yhteys taidemuseon julkiseen taiteeseen sekä näyttely- ja kokoelmatoimintaan on tiivis. Helsinki Biennaali on kaikille avoin kuvataiteen näyttely, joka toteutetaan kuluvalle kaupunkistrategiakaudella vuosina 2023 ja 2025.

HAM Helsingin taidemuseo on kuvataiteen asiantuntijaorganisaatio. HAM Helsingin taidemuseo tekee tiivistä yhteistyötä kotimaisten ja kansainvälisten taidetoimijoiden kanssa. HAM Helsingin taidemuseo toimii asiantuntijana kaupungin kuvataiteen hankkeissa, kuten prosenttiperiaatteella toteutetuissa taideteoshankkeissa. HAM Helsingin taidemuseo hoitaa opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksellä alueellista vastuumuseotehtävää taidemuseona Uudellamaalla. Tässä tehtävässä HAM Helsingin taidemuseo kehittää Uudenmaan taidemuseotoi-

mintaa vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä alueen taidemuseoiden kanssa.

HAM Helsingin taidemuseolla on kaksi toimipistettä, näyttely- ja yleisötyön tilat Tennispalatsissa sekä Helsingin kaupunginmuseon kanssa yhteisessä kokoelmakeskuksessa Vantaalla. Toimintaa suunnitellaan jatkettavan nykyisissä toimitiloissa toistaiseksi.

HAM Helsingin taidemuseon edellä kuvattu toiminta ja henkilöstö kokonaisuudessaan esitetään siirrettäväksi liikkeenluovutuksen periaatteella HAM Helsingin taidemuseosäätiöön. Säätiö on rekisteröity 11.3.2022. Sääntöjensä mukaisesti HAM Helsingin taidemuseosäätiön tarkoituksena on osana Helsingin kaupunkikonsernia toimia HAM Helsingin taidemuseon ylläpitäjänä ja edistää ja tukea kuvataidetta ja sen tunnetuksi tekemistä sekä huolehtia kaupungin taidemuseopalveluista ja taidekokoelmasta sekä harjoittaa muuta taidemuseotoimintaa.

Taidekokoelma jää kuitenkin Helsingin kaupungin omistukseen. Jatkoksa taidemuseo hallinnoisi kokoelmaa erillisellä sopimuksella. Taidekokoelmaan liittyvät investoinnit jäisivät myös jatkossa kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan budjettiin ja HAM Helsingin taidemuseosäätiö kartuttaisi kokoelmia tekemällä kaupungille esityksiä kokoelmiin ostettavista ja lahjoituksena tai testamentin perusteella vastaanotettavista taide-teoksista.

Säätiöimisen tavoitteena on taidemuseon toimintaedellytysten turvaaminen pitkälle tulevaisuuteen sekä toiminnan vaikuttavuuden kasvattaminen. Säätiömalli parantaisi HAM Helsingin taidemuseon mahdollisuuksia tuottaa kaupunkilaisille nykyaikaisia, kiinnostavia ja taiteellisesti korkeatasoisia taidemuseopalveluja. Säätiöiminen mahdollistaisi toiminnallisina tavoitteina HAM Helsingin taidemuseon talouden ylivuotisen suunnittelun sekä omarahoitusosuuden kasvattamisen, säätiön hallituksen tuen taidemuseonjohtajalle sekä mahdollisuudet johtamismallin kehittämiseen, ja lisäksi mahdollisuudet markkinointiviestinnän kehittämiseen kiinteänä osana taidemuseon toimintaa.

Itsenäinen hallinto säätiömuotoisena mahdollistaisi yhtäältä pitkän aikavälin suunnittelun, kun talouden suunnittelu ei olisi sidottu yksittäiseen tilikauteen, ja toisaalta taidemuseon entistä dynaamisemman palvelujen hinnoittelun ja liiketoimintojen kehittämisen. Tavoitteena on kehittää monipuolista yritys yhteistyötä ja kumppanuuksia esimerkiksi yksityisen kokoelmia omistavien säätiöiden ja yksityishenkilöiden kanssa. Kumppanuudet yksityisten kokoelmien kanssa lisäisivät monipuolista kuvataiteen tarjontaa Helsingissä. Yhteistyökumppaneille olisi mahdollista myydä taidemuseon palveluja ja kumppanuuksia voitaisiin luoda joustavammin esimerkiksi tapahtumallisuuden ympärille. Säätiöllä on

myöhemmin mahdollisuus myös perustaa yhtiömuotoista toimintaa esimerkiksi museokaupan osalta.

Taidelaitokselle on tärkeää saada omat viestintä-, markkinointi- ja myyntipalvelut, jotta resursseja voidaan joustavasti kohdentaa Helsinki Biennaalin ja suurten näyttelytuotantojen volyymien kasvattamiseen sekä kumppanuuksien solmimiseen ja yritysysteistyön vahvistamiseen. Omaleimaisen markkinoinnin kautta on mahdollisuus vahvistaa HAM Helsingin taidemuseon tunnettuutta ja lisätä sen houkuttelevuutta yhteistyökumppanina. Säätiömalli vahvistaisi HAM Helsingin taidemuseon mahdollisuuksia kehittää yleisösuhdetta ja tuottaa kansainvälisesti merkittäviä ja kiinnostavia ohjelmistoja.

Säätiömalli on yleinen ja toimiva Suomen muissa kaupungeissa. Pääkaupungissa tai pääkaupunkiseudulla toimivista taidemuseoista iso osa on säätiömallisia, Kansallisgalleria (Ateneum, Kiasma, Sinerbrychoffin taidemuseot), Amos Rex (yhtiö) ja EMMA suurimpina. Useat kotimaiset museot ovat onnistuneesti uudistaneet toimintaansa, ja toimintaympäristö on tällä hetkellä merkittävästi erilainen kuin HAM Helsingin taidemuseon aloitettua toimintansa Tennispalatsissa 1999. Asiakkaat kohdistavat museotoimintaan ja elämyksellisiin kulttuuripalveluihin entistä suurempia odotuksia.

Keskeisin etu, jonka säätiömalli taidemuseotoiminnalle tuo, on pitkäjänteinen ja ylivuotinen toiminnan ja talouden suunnittelu. Tulojen ja menojen ylivuotinen käsittely mahdollistaa suuriin ja yleisöjä houkutteleviin kansainvälisiin näyttelyihin sitoutumisen jo vuosia aikaisemmin. Kansainvälistä näyttelytoimintaa tehdään usean vuoden aikajänteellä. Taidenäyttelytoimintaan kuuluu, että toiminnassa otetaan hallittavissa olevia ja huolellisesti arvioituja sisällöllisiä ja taloudellisia riskejä. Taidemuseon tehtävä on tuoda myös esille sisältöjä, joita yleisö ei valmiiksi tunne. Taloudellisten onnistumisten tuloksena HAM Helsingin taidemuseosäätiö voisi käyttää pääosan tuloksestaan oman toimintansa kehittämiseen tai suurempien tuotantojen tuottamiseen. Säätiömalli kasvat- taisi HAM Helsingin taidemuseosäätiön vastuuta tasoittaa taloudellises- ti paremmin ja heikommin menestyneiden näyttelyiden vaikutuksia. Säätiöllä olisi nykyistä vahvempi vastuu myös tarvittaessa sopeuttaa taloutensa toiminnassa otettuihin riskeihin. Ylivuotinen talouden suunnittelu edistää toimivaa riskienhallintaa ja vastuullista taloudenpitoa.

Kaupunkikonserniin kuuluvan säätiön toimintamalli on vakiintunut ja sen ohjaamiseen on olemassa vahvat käytänteet. Säätiömallissa etuina ovat päätöksentekoprosessien vähäportaisuus ja museon johtamista tukeva hallitustyöskentely. Kaupunki nimittää säätiön hallituksen, jonka tehtävänä on toimia säätiön hyväksi. HAM Helsingin taidemuseosää- tiön seuraavan toimintavuoden 2023 hallitus nimetään kuluvan vuoden

loppuun mennessä. Hallitukseen voidaan nimetä luottamushenkilöitä, viranhaltijoita sekä esimerkiksi kulttuuri- ja taidemuseoalan ammattilaisia. Hallituksen osaamisvaatimukset on kirjattu omistajastrategiaan. Hallitus ohjaa operatiivista toimintaa ja tukee taidemuseon johtoa, jolloin päätöksenteko on lähellä säätiön toimintaa. Säätiön toiminnan valvonta ja riskienhallinta ovat hallituksen keskeisiä tehtäviä ja sen jäsenillä on vastuu säätiön taloudesta. Säätiön säännöissä on mahdollisuus myös erillisen neuvottelukunnan perustamiselle.

HAM Helsingin taidemuseo olisi myös säätiönä osa kaupunkikonsernia ja sen vahva Helsinki-identiteetti säilyisi. Taidekokoelma säilyy Helsingin omaisuutena, ja HAM olisi myös jatkossa helsinkiläisten oma taidemuseo. HAMissa on kansainvälisesti ainutlaatuista ja arvostettua osaamista esim. julkisen taiteen, isojen kansainvälisten näyttelyiden sekä Helsinki Biennaalin sisällöissä ja tuottamisessa. HAM vahvistaa kuvataiteen asemaa Helsingissä sekä suomalaisen kuvataiteen tunnettuutta kansainvälisesti. Tiivis yhteistyö muun kaupunkiorganisaation kanssa olisi myös säätiömuotoisen taidemuseon onnistumisen edellytys. Yhteistyötä jatketaan kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan, kaupunkiympäristön toimialan sekä muiden toimialojen kanssa mm. Helsinki Biennaalin toteuttamisessa ja julkisen taiteen ja kulttuurihyvinvoinnin hankkeissa. Kaikki nämä on tarkoitus sisällyttää osaksi HAM Helsingin taidemuseosäätiön uutta organisaatiota ja toimintaa.

Säätiön toimintojen täysimääräinen käynnistäminen 2023 edellyttää kaupungilta kertaluontoista 2,0 miljoonan euron pääomistusta, arviolta 0,45 miljoonan euron kertaluontoista rahasuoritusta ja 0,5 miljoonan kertaluontoista avustusta Helsinki Biennaalille. Jatkossa biennaalin kustannukset sisältyvät laitospavustukseen, joka on arvioidun avustusten tason mukaisesti noin 8,2 miljoonaa euroa vuodessa. Säätiöiminen tuo uusia kustannuksia arvonlisäverosta, poistoista ja hallinnosta. Vuosittaisen kustannustason nousu on korkeintaan 1,4 miljoonaa euroa. Toiminnallisten hyötyjen nähdään kuitenkin olevan merkittävästi suuremmat ja siten myös hyödyt kaupunkilaisille kasvavat.

Toiminnan luovuttamista koskeva sopimus ja henkilöstön asema

Kaupungin taidemuseon toiminnan siirtämisestä HAM Helsingin taidemuseosäätiölle on laadittu toiminnan luovutusta koskeva sopimusluonnos, jossa täsmennetään siirtyvä omaisuus. Sopimuksen liitteet laaditaan vastaamaan siirtymisen ajankohtaa.

Säätiöimisen jatkovalmistelussa on kuultu henkilöstöä ja huolehdittu henkilöstön asemasta.

Kevään 2022 aikana kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalla on järjestetty työyhteisökäsittelyt sekä henkilökohtaiset yhteistoimintaneuvottelut

HAM Helsingin taidemuseon koko henkilökunnan kanssa. Lisäksi yhteistoimintakäsittelyt on järjestetty kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan hallinnossa.

HAM Helsingin taidemuseon säätiöiminen on viety tiedoksi kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan henkilöstötoimikuntaan. Kaupunkitasoinen yhteistoimintakäsittely on suoritettu henkilöstöpoliittisessa toimikunnassa 5.5.2022 ja kaupungin henkilöstötoimikunnassa 12.5.2022. Yhteistointa katsotaan toteutuneen kaupungin käytännön mukaisesti.

Siirtoneuvottelut on suoritettu loppuun 28.4.2022. Siirtomuistiossa on määritelty henkilöstön siirtymistä koskevat periaatteet HAM Helsingin taidemuseon henkilöstön sekä tiettyjen kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan hallinnon henkilöiden osalta Helsingin kaupungilta uudelle perustetulle säätiölle HAM Helsingin taidemuseosäätiö sr:lle.

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan kulttuuripalvelukokonaisuuden HAM Helsingin taidemuseon henkilöstön ja tiettyjen kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan hallinnossa työskentelevän henkilön siirtyminen tapahtuu liikkeenluovutuksen periaatteita noudattaen. Liikkeenluovutuksessa henkilöstö siirtyy ns. vanhoina työntekijöinä, jolloin palvelussuhteista johtuvat oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät.

Liikkeenluovutuksen kohteena on tämänhetkisten tietojen mukaan yhteensä 56 työsopimussuhteista työntekijää ja kaksi viranhaltijaa. HAM Helsingin taidemuseon henkilöstön lisäksi luovutuksensaajan palvelukseen siirtyy kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan hallinnosta yksi henkilö viestintä- ja markkinointipalveluista sekä yksi henkilö ja yksi täyttämätön vakanssi hallintopalveluista. Määräaikaisten työntekijöiden siirrot laaditaan vastaamaan siirtymisen ajankohdan tilannetta. Henkilöt siirtyvät luovutushetkellä heidän aikaisempia tehtäviään vastaaviin tai saman tasoiisiin tehtäviin.

Liikkeen luovutuksen voimaantulopäivä, ja toiminnan ja henkilöstön siirtopäivä on arvion mukaan 1.1.2023, mikäli Helsingin kaupunginvaltuusto niin päättää.

Säätiön avustustarpeen arviointi, omarahoitustavoite, pääomitus ja valtionosuudet

Säätiön arvioitu avustustarve

HAM Helsingin taidemuseo on nykyisin osa kulttuuri- ja vapaa-aika talousarviokohtaa (4 10 01). Säätiöimisen myötä HAM Helsingin taidemuseosäätiöstä tulisi kaupungin tytäryhteisö, jota rahoitetaan kulttuurin laitosavustusten talousarviokohdalta (4 10 02).

HAM Helsingin taidemuseon vuoden 2022 toimintakulut ovat noin 9,4 miljoonaa euroa. Mikäli taidemuseon toiminta siirretään säätiöön vuoden 2023 alusta, nousevat säätiön menot vuodesta 2022 noin 1,4 miljoonalla eurolla. Menojen nousu aiheutuu arvonlisäveroista (yhteensä noin 1,2 miljoonaa euroa) sekä poistoista ja henkilöstö- ja hallintokuluista (yhteensä noin 0,2 miljoonaa euroa).

Jotta taidemuseo voisi säilyttää säätiömuotoisena saman palvelutason kuin osana Helsingin kaupungin kulttuurin ja vapaa-ajan toimialaa, tarvitsee HAM Helsingin taidemuseosäätiö kaupungilta vuonna 2023 ja sitä seuraavina lähivuosina laitosavustusta noin 8,2 miljoonaa euroa. Avustus jakautuisi yleiskatteiseen noin 5,9 miljoonan euron suuruiseen toiminta-avustukseen ja noin 2,3 miljoonan euron suuruiseen vuokra-avustukseen. Loppuosa taidemuseosäätiön menoista (vuonna 2023 noin 2,6 miljoonaa euroa) katettaisiin valtionosuudella ja säätiön oman toiminnan tuotoilla.

Helsingin kaupunki on hakenut verohallinnolta arvonlisäverotusta koskevaa ennakkoratkaisua toimintamallille, jossa kaupunki luovuttaisi toimitilat taidemuseosäätiön käyttöön vastikkeettomasti. Jos asiaan saadaan Verohallinnolta lainvoimaiseksi jäävä positiivinen ennakkoratkaisu, säätiön arvonlisäverokustannus vähenisi noin 0,5 miljoonalla eurolla, mikä pienentäisi avustustarvetta vastaavan suuruisella summalla.

Jos valtuusto hyväksyy taidemuseon toiminnan ja henkilöstön siirtämisen säätiöön, niin säätiömuotoinen HAM Helsingin taidemuseo hakisi kaupungilta vuosittain laitosavustusta seuraavalle vuodelle. Avustus valmisteltaisiin osaksi kaupungin talousarviota yhteistyössä säätiön kanssa. Avustushakemukset jätetään kaupungille huhtikuussa, minkä jälkeen ne valmistellaan kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan kulttuuri- ja kirjastojaostoon. Syyskuussa laitosavustukset käsitellään talousarvioehdotuksen osana kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnassa, josta ne etenevät kaupungin talousarvion käsittely- ja päätösprosessin jälkeen marras-joulukuussa kulttuuri- ja kirjastojaoston vahvistettavaksi.

Säätiön omarahoitustavoite

Säätiö organisaatiomuotona mahdollistaa monipuolisen omarahoitus-pohjan kehittämisen. Tavoitteena on vakiinnuttaa HAM Helsingin taidemuseosäätiön omarahoitusosuus noin 20 prosentin tasolle, joka on noin kuusi prosenttiyksikköä museon nykyistä tasoa korkeampi.

Omarahoitusta kasvatetaan ensisijaisesti kansainvälisillä suurta yleisöä kiinnostavilla näyttelyillä, joiden tekeminen on säätiömuodossa mahdollista ylivuotisen budjetoinnin myötä. Niiden avulla kasvatetaan sekä kävijämääriä että maksavien asiakkaiden määrää.

Markkinointiviestinnän ollessa osa säätiötä se kykenee reagoimaan nopeasti kävijämäärien muutoksiin ja tukemaan HAM-brändiä sekä museon näkyvyyttä. Oman markkinointiviestinnän avulla myös media- ja yritys yhteistyötä voidaan kehittää tehokkaammin kuin toimialamallissa, minkä lisäksi erilaisten myytävien palvelujen skaalaa voidaan laajentaa, myytäviä palveluja tuotteistaa ja niiden markkinointia tehostaa.

Säätiönä HAM pystyy solmimaan kumppanuuksia juuri sen profiiliin parhaiten sopivien, kokoelmia omistavien säätiöiden kanssa ja tarjoamaan näille asiantuntijapalveluita.

Säätiön etujen realisoituminen ja tulorahoituksen vakiintuminen vie arviolta 3-5 vuotta. Kun tulostaso on vakiintunut, tarkastellaan kaupungin avustustasoa uudelleen. Tässä tarkastelussa otetaan huomioon myös kaupungin omistaman taidekokoelman (mukaan lukien julkisen taiteen kokoelma) ja siihen liittyvien kustannusten kasvu.

Säätiön pääomitus

HAM Helsingin taidemuseosäätiötä esitetään pääomitettavaksi kahdella miljoonalla eurolla.

Säätiön pääomittamisella turvataan säätiön maksukyky, vakavaraisuus sekä luottokelpoisuus ja vahvistetaan säätiön taloudellista itsenäisyyttä. Lisäksi säätiön pääomittaminen on alkuinvestointi, jolla turvataan organisaation kasvustrategian käynnistyminen.

HAM Helsingin taidemuseon toiminnan säätiöimisen tavoitteita ovat myös museon toiminnan vaikuttavuuden kasvattaminen ja tasoloikka kansainvälisessä toimintaympäristössä. Taidemuseon uuden toiminnan onnistumisen edellytyksiä ovat henkilöstön osaamisen vahvistaminen sekä uusien kumppanuuksien ja liiketoimintamahdollisuuksien kehittäminen. Näitä tullaan vahvistamaan HAM Helsingin taidemuseosäätiön tehtävillä keskeisillä rekrytoinneilla.

Säätiön saamat valtionosuudet

Opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa käydyissä keskusteluissa on varmistettu, että HAM Helsingin taidemuseon toiminnan organisoinnilla säätiömuotoon ei ole vaikutusta ministeriön myöntämään valtionosuuteen eikä alueellisen vastuumuseotoiminnan statukseen ja tukeen. Museolain 5 §:n vaatimus kokoelman säilymisen turvaamisesta on huomioitu Helsingin kaupungin kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan toimintasäännössä, minkä lisäksi Helsingin kaupungin taidekokoelman tallettamisesta HAM Helsingin taidemuseosäätiöön on laadittu Museolain 5 §:n 5 kohdan perusteluissa (HE 194/2018 vp) tarkoitettu sopimusluonnos.

Opetus- ja kulttuuriministeriö maksaa valtionosuuden ja alueellisen vastuumuseotoiminnan tuen jatkossa suoraan säätiölle. Rahoituslaskelmat on laadittu OKM:n vuoden 2022 päätöksen mukaiseen valtionosuustasoon (1,1 miljoonaa euroa), jonka oletetaan vastaavan lähivuosien avustustasoa.

Säätiön taloudesta ja säätiöimisen taloudellisista vaikutuksista

HAM Helsingin taidemuseosäätiön taloutta on tarkasteltu liitteenä olevissa vuosia 2023-2025 koskevista laskelmissa (HAM Helsingin taidemuseosäätiön tuloslaskelma, taselaskelma ja kassavirtalaskelma). Tarkastelussa on lähdetty siitä, että HAM Helsingin taidemuseosäätiö ei tavoittele toiminnallaan voittoa, ja että toiminta täyttää yleishyödyllisen toiminnan kriteerit.

Laskelmissa oletetaan, että säätiötä pääomittaisiin taidemuseon henkilöstön ja toiminnan luovutuksen yhteydessä 2,0 miljoonalla eurolla. Mainitun kokoisella pääomituksella pyritään varmistamaan säätiön maksukyvyn, vakavaraisuuden, luottokelpoisuuden ja taloudellisen itsenäisyyden lisäksi organisaation kasvustrategian käynnistyminen. Pääoman määrän tulee olla riittävä, jotta säätiöimisen tavoitteena olevat museon toiminnan vaikuttavuuden kasvattaminen ja tasolokka kansainvälisessä toimintaympäristössä turvataan. Näissä tavoitteissa onnistuminen edellyttää, että henkilöstön osaamista vahvistetaan, että uusien kumppanuuksia ja liiketoimintamahdollisuuksia kehitetään ja että säätiössä tehdään keskeisiä tehtäviä koskevia rekrytointeja.

Pääomituksen lisäksi kaupunki maksaisi säätiölle toiminnan luovutuksen yhteydessä summan, jonka määrä vastaa luovutushetkellä kaupungilta säätiölle siirrettävien taseen pysyvien ja vaihtuvien vastaavien yhteisarvon sekä siirrettävien velkojen välistä erotusta. Laskelmissa määräksi on arvioitu 0,45 miljoonaa euroa. Tämä summa huomioiden siirtyvän omaisuuden määrä vastaa siirtyvien velkojen määrää, jolloin kaupungille ja säätiölle ei muodostu omaisuuden siirrosta tulosvaikutusta (luovutusvoittoa tai -tappiota). Summa (arviolta 0,45 miljoonaa euroa) näkyy säätiön kassavirtalaskelmassa.

HAM Helsingin taidemuseosäätiön kaupungilta tarvitseman avustuksen määrää arvioitaessa tarkastelussa on lähdetty liikkeelle taidemuseon vuoden 2022 toimintakuluista, jotka ovat noin 9,4 miljoonaa euroa. Toiminnan siirtyessä säätiöön, taidemuseon menojen on laskettu noussevan arvonlisäveroista sekä poistoista ja henkilöstö- ja hallintokuluista johtuen noin 1,4 miljoonalla eurolla vuodessa. Näin ollen vuosina 2023-2025 säätiön toimintakulujen arvioidaan olevan keskimäärin 10,8 miljoonaa euroa vuodessa.

Jotta HAM Helsingin taidemuseosäätiö pystyy kattamaan sen aiemman palvelutasoon ja säätiöimisestä aiheutuviin menonlisäyksiin pohjautuvat toimintakulut, säätiön on laskettu tarvitsevan vuosina 2023-2025 kaupungilta laitosavustusta noin 8,2 miljoonaa euroa vuodessa. Laitosavustus jakautuisi noin 5,9 miljoonan euron suuruiseen toimintaavustukseen ja noin 2,3 miljoonan euron suuruiseen vuokraavustukseen. Lisäksi laskelmissa on huomioitu, että vuonna 2023 kaupunki maksaisi säätiölle Helsinki Biennaaliin liittyvän 0,5 miljoonan euron suuruisen lisäavustuksen. Säätiön seuraavina toimintavuosina Helsinki Biennaalin avustus sisältyy laitosavustukseen.

Loppuosa HAM Helsingin taidemuseosäätiön menoista katettaisiin valtionosuudella ja säätiön oman toiminnan tuotoilla. Valtionosuuden määräksi on arvioitu 1,1 miljoonaa euroa, joka vastaa OKM:n vuoden 2022 päätöksen mukaista valtionosuustasoa. Säätiön omarahoituksen arvioidaan kasvavan vuosina 2023-2025 1,5 miljoonasta eurosta 1,8 miljoonaan euroon. Omarahoituksen kasvu on suunniteltu aikaansaavan ensisijaisesti kasvattamalla taidemuseon kävijämääriä ja maksavien asiakkaiden määrää sekä lisäämällä yritysyhteistyötä.

Investointeihin sisältyvät taidehankintamäärärahat jäävät kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalle. Pienemmät vuosittaiset korjaus-, kalusto- ym. investoinnit HAM Helsingin taidemuseosäätiö pystyy laskelmien perusteella rahoittamaan pääosin omilla tuotoillaan.

Vuonna 2023 HAM Helsingin taidemuseosäätiön arvioidaan tekevän poistojen jälkeen noin 170 000 euron voitollisen tuloksen, jolla kerrytetään varoja tulevien vuosien toiminnan kehittämiseen ja riskien hallintaan. Seuraavina vuosina säätiön tuloksen arvioidaan nousevan maltillisen tasaisesti.

Säätiöimisen taloudellisia vaikutuksia kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalle ja kaupungille on arvioitu HAMin säätiöimisen vaikutukset Helsingin kaupungin talouteen -nimisessä liitteessä. Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalle vaikutus on noin 7,9 miljoonaa euroa, joka poistuu toimialan toimintakatteesta vuonna 2023. Mikäli toimitilojen osalta päädyttäisiin toimintamalliin, jossa kaupunki luovuttaisi toimitilat HAM Helsingin taidemuseosäätiön käyttöön vastikkeettomasti, niin silloin toimitilojen vuokratkustannukset (noin 1,8 miljoonaa euroa) jäisivät edelleen toimialan toimintakatteeseen. Kaupunkitasolla vaikutukset koostuvat arvioiduista vuosimenoista ja kertaluonteisista eristä. Kuten edellä on todettu, toiminnan luovutuksen yhteydessä tapahtuvalla tase-erien siirrolla (mukaan lukien arvioitu 0,45 miljoonan euron summa) ei ole tulosvaikutusta kaupungille, koska siirtyvän omaisuuden määrä vastaa siirtyvien velkojen määrää.

Kaupunkiin kohdistuva HAM Helsingin taidemuseon nettovaikutus vuonna 2022 on noin 6,8 miljoonaa euroa. Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan toimintakatteeseen kohdistuva nettovaikutus on yllä mainittu 7,9 miljoonaa euroa, mutta kaupunkitason vaikutusta pienentää opetus- ja kulttuuriministeriöltä saatu valtionosuus 1,1 miljoonaa euroa. Vuodesta 2023 lähtien HAM Helsingin taidemuseosäätiötä rahoitetaan toimialan Kulttuurin laitosavustukset talousarviokohdalta. Arvioitu avustuksen taso on 8,2 miljoonaa euroa (laitosavustus), joten vuosimenojen kasvu kaupungille on 1,4 miljoonaa euroa. Kasvu koostuu arvonlisäveron aiheuttamasta lisäkulusta 1,2 miljoonaa euroa sekä lisäkuluista vakuutuskuuluissa, työterveyshuollossa, työnantajaliiton jäsenmaksuissa ja säätiön hallituksen kokouspalkkioissa, 0,2 miljoonaa euroa.

Vuoden 2022 kertaluonteiset kulut ovat 0,2 miljoonaa euroa (joista suurin erä on säätiölle annettu alkupääoma 0,1 miljoonaa euroa). Vuoden 2023 kertaluonteiset kulut 2,5 miljoonaa euroa muodostuvat säätiölle annettavasta lisäpääomasta 2,0 miljoonaa euroa ja säätiölle annettavasta kertaluonteisesta lisämäärärahasta 0,5 miljoonaa euroa Helsinki Biennaalin järjestämistä varten.

HAM Helsingin taidemuseon säätiöimisen valmistelun yhteydessä on linjattu, että taidekokoelma jää kaupungin omistukseen. Tämä tarkoittaa, että toimialalta myöhemmin osoitettava viranhaltija tekee jatkossa vuosittain noin 30-80 hankintapäätöstä, joilla taidekokoelmaan ostetaan tai otetaan vastaan lahjoituksena tai testamentin perusteella taideteoksia. Lisäksi tämä tarkoittaa, että kulttuurin ja vapaa-ajan hallintoon jää muun muassa talous- ja tietohallintoon sekä hallinnollisjuridisiin asioihin liittyviä tehtäviä hoidettavaksi.

Jatkossa kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan taloushallinnon tehtäviä ovat esimerkiksi taidekokoelmaan tehtävät irtaimen omaisuuden hankintamäärärahojen kohdennuspäätökset, tilinpäätökset sekä yllä kuvattujen hankintapäätösten toimeenpano ja controller-työ. Taidekokoelman investointien hallinta vaatii yhteydenpitoa ja tietojen vaihtoa kaupungin taloushallinnon ja säätiön taloushallinnon välillä.

Mikäli toimitilojen osalta päädyttäisiin toimintamalliin, jossa kaupunki luovuttaisi toimitilat HAM Helsingin taidemuseosäätiön käyttöön vastikkeettomasti, kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan tulee huolehtia vuokrauksesta sekä säätiön käyttöön tulevien toimitilojen ylläpitoon liittyvistä hallinnointitehtävistä. Mahdollinen toimitilavuokrien ja muiden toimitiloihin liittyvien kulujen käsittely jäisi kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan taloushallinnon tehtäviin.

Lautakunnalla ja johtavilla viranhaltijoilla säilyy taidekokoelman sisäiseen valvontaan, riskienhallintaan ja sopimusten hallintaan liittyviä teh-

täviä (HS 22 luku, 3§ ja 4§). Taidekokoelman riskienhallinnasta, sisäisestä valvonnasta ja sopimusten hallinnasta määritellään erikseen toimialan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kuvauksessa (Toimintäsääntö 10.12.2021 § 86).

Kokoelmanhallintajärjestelmä on hankittu palveluna Kaupunginmuseon ja HAM Helsingin taidemuseon käyttöön. Järjestelmän ylläpito, pienkittäminen ja palvelun toimittajayhteistyö edellyttää toimialan hallinnon osallistumista ja toteuttamaa koordinoitua sekä toimittajan että HAM Helsingin taidemuseosäätiön ja Kaupunginmuseon välillä. Järjestelmän elinkaarenhallinnasta ja arkkitehtuurista sekä teknisestä arkkitehtuurista vastaa niin ikään toimialan hallinto.

Julkisen taiteen korjaus- ja ylläpitovastuu jaetaan HAM Helsingin taidemuseosäätiön ja Helsingin kaupungin Kaupunkiympäristön toimialan kesken vakiintuneen käytännön mukaisesti. Tämä tarkoittaa, että Kaupunkiympäristön toimiala vastaa teosten perustuksista, jalustoista, teknisluontoisista laitteista sekä tavanomaisista puhtaanapitoimenpiteistä ja taidemuseosäätiö vastaa taideteoskonservoinnista.

Säätiöimisen arvonlisäverovaikutukset

Hankkeen jatkovalmistelussa on tutkittu HAM Helsingin taidemuseosäätiön mahdollisuutta hakeutua vapaaehtoisesti arvonlisäverovelvolliseksi museo- ja näyttelytoiminnastaan. Korkeimman hallinto-oikeuden museotoimintaa koskevissa ratkaisuissa 15.2.2019 T546 ja KHO 28.5.1999 T 1325 arvonlisäverovelvollisuutta vapaaehtoisesti hakeneet yhteisöt eivät päässeet arvonlisäverovelvollisiksi museo- ja näyttelytoiminnastaan, koska toiminnan ei katsottu tapahtuvan liiketoiminnan muodossa. Kyseisten ratkaisujen valossa ei pidetä uskottavana, että HAM Helsingin taidemuseosäätiön näyttely- ja museotoiminta hyväksyttäisiin arvonlisäverolaissa tarkoitetuksi liiketoiminnaksi.

Yleishyödyllinen yhteisö on kuitenkin velvollinen suorittamaan arvonlisäveroa tuloistaan, jotka katsotaan elinkeinotoiminnaksi. Elinkeinotoimintana pidetään muun muassa tavanomaisten tavaroiden myyntiä, joka suuntautuu rajoittamattomaan asiakaspiiriin, on jatkuvaa ja tapahtuu käyvin hinnoin kilpailutilanteessa markkinoilla. HAM Helsingin taidemuseosäätiölle säätiöimisen yhteydessä siirtyvistä toiminnoista elinkeinotoiminnaksi voidaan katsoa ainakin sen museokaupan toiminta. HAM Helsingin taidemuseosäätiö hakee tuloverotusta koskevaa ennakkoratkaisua tiettyjen säätiön saamien tulojen tuloverokohtelusta. Asiassa saatavalla ennakkoratkaisulla on välitön vaikutus myös vastaavien tulojen arvonlisäverokohteluun.

Jatkovalmistelussa selvitetiin myös, olisiko verotuksellista hyötyä mahdollista saavuttaa järjestelyllä, jossa osa siirtyvistä oheistoiminnois-

ta yhtiöitettäisiin säätiön tytäryhtiöksi. Koska säätiön tulee suorittaa arvonlisäveroa elinkeinotoiminnaksi katsotuista tuloistaan riippumatta siitä, harjoitetaanko toimintaa säätiössä vai erillisessä osakeyhtiössä, oheistoimintojen yhtiöittäminen ei katsottu tuovan säätiölle arvonlisäverotuksen näkökulmasta sellaista hyötyä, joka olisi puoltanut tai edellyttänyt toimintojen yhtiöittämistä.

HAM Helsingin taidemuseosäätiö ei siis pääse vähentämään museo- ja näyttelytoimintaansa varten tekemiensä ostojen arvonlisäveroa, joka jää säätiön kustannukseksi. Säätiön mahdollisuus vähentää tekemiensä ostojen arvonlisäverot rajoittuu säätiön museokaupan toimintaan. Säätiöimisen arvioitu arvonlisäverokustannusvaikutus on palvelujen oston, aineiden, tarvikkeiden ja tavaroiden osalta vuonna 2023 noin 0,7 miljoonaa euroa ja vuokrien osalta noin 0,5 miljoonaa euroa.

Helsingin kaupunki hakee kuitenkin verohallinnolta arvonlisäverotusta koskevaa ennakkoratkaisua toimintamallille, jossa kaupunki luovuttaisi toimitilat säätiön käyttöön vastikkeettomasti. Jos asiaan saadaan Verohallinnolta lainvoimaiseksi jäävä positiivinen ennakkoratkaisu, tilojen vastikkeettomasta käyttöön antamisesta (ja saamisesta) ei aiheutuisi lainkaan arvonlisäverokustannusta kaupungille ja säätiölle eikä toimitilat omistaville tahoille. Tällöin HAM Helsingin taidemuseosäätiölle ei muodostuisi edellä mainittua vuokria koskevaa noin 0,5 miljoonan euron arvonlisäverokustannusta.

Helsingin kaupungin taidekokoelman tallettaminen taidemuseosäätiöön

Helsingin kaupungin taidemuseo hallinnoi, hoitaa, säilyttää, käyttää ja kartuttaa kaupungin taidekokoelmaa, joka on yksi Suomen tärkeimpiä kokoelmia. Tällä hetkellä noin 10 000 teoksen kokoelmaan kuuluu pääosin suomalaista taidetta 1800-luvun puolivälistä nykypäivään. Myös kaupungin tonteilla ja kiinteistöissä ovat julkisen taiteen teokset kuuluvat siihen. Lisäksi kokoelmaan voi kuulua siihen talletettuja valtion tai kolmannen osapuolen omistuksessa olevia taideteoksia, arkistoaineistoa ja esineitä. Helsingin kaupungin taidekokoelmaa kartutetaan aktiivisesti uusia teoksia hankkimalla ja lahjoituksia vastaanottamalla.

Kaupungin taidekokoelma ei siirry HAM Helsingin taidemuseosäätiön omistukseen kaupungin taidemuseon toiminnan ja henkilöstön siirtämisen yhteydessä, vaan se säilyy Helsingin kaupungin omistuksessa. Kaupunki kuitenkin tallettaa kokoelman taidemuseosäätiöön, joka sille laaditun omistajastrategian mukaan huolehtii kaupungin taidekokoelman turvallisesta säilyttämisestä, ylläpidosta ja kartuttamisesta sekä käytöstä, esittämisestä ja sijoittelusta eri kohteisiin. Kokoelman osana on julkinen taide, jota sijoitetaan ja ylläpidetään yhteistyössä kaupunkiympäristön toimialan kanssa.

Lisäksi omistajastrategiassa todetaan, että säätiö kartuttaa kaupungille korkeatasoista taidekokoelmaa, avaa sitä yleisöille ja toimii kuvataiteen asiantuntijana kaupungin prosenttiperiaate- ja taidelahjoitushankkeissa. Strategian mukaan HAM Helsingin taidemuseosäätiö on kuvataiteen asiantuntija Helsingin kaupungissa. Säätiön asiantuntijuus on taidekokoelman kartuttamisen ja sitä koskevien päätösten perusta.

Kaupunki osoittaa vuosittain taidekokoelmien ja julkisen taiteen kartuttamiseen erilliset määrärahat. Taidekokoelmien kartuttamiseen osoitettu määräraha jää kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan investointimäärärahoihin. HAM Helsingin taidemuseosäätiö vastaa kaupungin taidekokoelman kartuttamisesta tekemällä kaupungille esityksiä kokoelmaan määrärahoilla ostettavista ja lahjoituksena tai testamentin perusteella vastaanotettavista taideteoksista. Lisäksi HAM Helsingin taidemuseosäätiö tekee taideasiantuntijana esityksiä kaupungille prosenttiperiaatteen mukaisista kokoelmaan liitettävistä taidehankinnoista.

Kaupungin kasvaessa myös kaupungin omistama taidekokoelma sekä julkisen taiteen kokoelma ja siihen liittyvät kustannukset kasvavat. Julkisen taiteen määrärahalla tehdään myös julkisten taideteosten korjaushankkeita. Tämä otetaan huomioon kokoelman ylläpitoon myönnettävässä rahoituksessa. Julkisen taiteen määrärahalla tehtävistä korjaushankkeista tekee päätökset kaupunki HAM Helsingin taidemuseosäätiön esityksestä.

Helsingin kaupungin taidekokoelman tallettamisesta HAM Helsingin taidemuseosäätiöön on laadittu sopimusluonnos, jonka mukaan taidemuseosäätiö saa kokoelmaan täyden hallinnan sekä oikeuden hoitaa, säilyttää, käyttää ja kartuttaa kokoelmaa sopimuksen ehtojen mukaisesti. Kyseessä ei ole palvelusopimus eikä kaupunki suorita säätiölle kyseisessä sopimuksessa määriteltävien tehtävien hoitamisesta vastiketta. Sopimuksen liitteessä tullaan määrittelemään myös määrärahojen käytön, kokoelman kartuttamista koskevan päätöksenteon ja asiantuntijana toimimisen periaatteet. Lisäksi sopimukseen kirjataan julkisen taiteen ylläpitoon ja korjaukseen liittyvät työnjaot, vastuut ja toimintatavat.

Säätiön omistajastrategia ja konserniohjaus

HAM Helsingin taidemuseosäätiölle on laadittu osana säätiöimisen jatkovalmistelua tytäryhteisökohtainen omistajastrategia, kuten muillekin kaupungin tytäryhteisöille. Päätöksen omistajastrategiasta tekee voimassa olevan konserniohjeen mukaisesti kaupunginhallitus.

Omistajastrategialuonnoksen mukaan HAM Helsingin taidemuseosäätiö kuuluu kaupungin muihin kuin markkinaehtoisesti toimiviin tytäryhteisöihin ja sen tehtävänä on nykyaikaisen kansainvälisesti arvostetun

taidemuseon ja taidemuseotoiminnan ylläpitäminen ja kehittäminen sekä Helsingin vetovoimaa kansainvälisenä kuvataidekaupunkina vahvistavien kuvataidehankkeiden, kuten Helsinki Biennaalin, toteuttaminen Helsingin kaupungissa. HAM Helsingin taidemuseosäätiö myös huolehtii kaupungin taidekokoelman turvallisesta säilyttämisestä, ylläpidosta ja kartuttamisesta sekä käytöstä, esittämisestä ja sijoittelusta eri kohteisiin.

HAM Helsingin taidemuseosäätiön tarkoituksena ei ole tuottaa voittoa. Säätiö kuuluu kaupungin konserniohjauksessa kulttuurin ja vapaa-ajan apulaispormestarin toimialaan.

Tavoitteiden osalta omistajastrategialuonnoksessa todetaan muun muassa, että HAM Helsingin taidemuseosäätiö kartuttaa kaupungille korkeatasoista taidekokoelmaa ja avaa sitä yleisöille sekä toimii kuvataiteen asiantuntijana kaupungin prosenttiperiaate- ja taidelahjoitushankkeissa. Säätiö tuottaa monipuolista ja korkeatasoista kotimaista ja kansainvälistä näyttelyohjelmistoa mahdollisimman laajalle ja monimuotoiselle yleisölle. Säätiö kasvattaa pitkäjänteisesti toimintansa suhteellista omarahoitusosuutta HAM Helsingin taidemuseon säätiöimistä edeltävästä tasosta.

Omistajastrategialuonnoksen mukaan säätiö hyödyntää toimintansa kehittämisessä säätiöimiseen liittyvät mahdollisuudet ja kasvattaa toiminnan vaikuttavuutta aiemmasta. HAM Helsingin taidemuseosäätiön toiminta vastaa kansainvälisten verrokkien huipputasoa.

Hallituksen kollektiivisen osaamisen osalta omistajastrategialuonnoksessa määritellään keskeisiksi osaamisalueiksi kuntalaissa ja konserniohjeessa tarkoitettujen yleisten toimiala-, talous- ym. osaamisen ohella kansainvälinen toiminta ja verkostojen rakentaminen, kulttuurialan tuntemus ja taidemuseotoiminta, markkinointi ja viestintä, myynti- ja palveluliiketoiminta sekä varainhankinta ja -hallinta.

HAM Helsingin taidemuseosäätiön valmisteluvaiheen hallituksen toimikausi päättyy vuoden 2022 loppuun. Konsernijaosto nimeää ensimmäisen toiminta-ajan hallituksen vielä tämän vuoden aikana. Säätiön hallitus kuuluu palkkioryhmään C.

Omistajastrategialuonnoksessa määritellään säätiölle keskeisiä tavoitteita, joita ovat kaupunkistrategian ja kaupungin kulttuuripolitiikan tavoitteiden toteuttaminen, asiakaskeskeisyys sekä monimuotoiset asiakkaat ja yleisöt, Hiilineutraali Helsinki -ohjelman toteuttaminen sekä omarahoitusosuuden kasvattaminen.

Taidemuseotoiminnan poissiirtymisen vaikutukset kaupungin hallintoon

Kuuluessaan kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan organisaatioon, HAM Helsingin taidemuseo -palvelulle tuotetaan hallinto- ja tukipalveluja toimialan hallinnosta. Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan hallinnossa selvitetiin HAM Helsingin taidemuseolle kohdennettujen henkilötyövuosien osuus sekä HAM Helsingin taidemuseon osuus toimialan hallinnosta maksettavien palvelujen ostojen määrärahoista.

Selvityksen mukaan HAM Helsingin taidemuseo -palvelulle kohdentuu yhteensä kuuden henkilötyövuoden verran työaikaa. Näistä kaksi tunnustettiin kokonaisuksi vakansseiksi, eli työntekijöiksi, joiden tehtävänkuvat kohdentuvat lähes yksinomaan HAM Helsingin taidemuseon hallinnolliseen tukeen. Loput neljä henkilötyövuotta koostuvat lukuisten hallinnon työntekijöiden tehtävänkuvien osista.

Taidemuseotoiminnan poissiirtyminen vaikuttaa kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan hallintoon siten, että hallinnon viestintä- ja markkinointipalvelusta ja hallintopalvelusta siirtyy kummastakin yksi työntekijä palkkamäärärahoinen perustettavaan säätiöön. Lisäksi hallintopalvelusta siirretään yhden eläköitymisen johdosta tyhjäksi jäävän vakanssin palkkamäärärahat. Loppuja kolmea henkilötyövuotta vastaavan palkkamäärärahat vähennetään muutoin kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan hallinnon budjetista. Kuutta henkilötyövuotta vastaavat palkkamäärärahat siirretään muutoksen yhteydessä toimialan hallinnon tulosityksiköstä HAM Helsingin taidemuseosäätiölle osoitettavaan laitosavustukseen.

Selvityksen mukaan HAM Helsingin taidemuseon toimintoihin kohdistuva palvelujen ostojen määräraha on 565 000 euroa vuositasolla. Tämä kostuu esim. työterveyshuollon, digitaalisen perustan sekä taloushallintopalveluliikelaitoksen laskutuksesta. Palvelujen ostoa vastaavat määrärahat siirretään muutoksen yhteydessä toimialan hallinnon tulosityksiköstä HAM Helsingin taidemuseosäätiölle osoitettavaan laitosavustukseen.

Valtiontukiarviointi säätiön toimintavaiheessa

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 107 (1) artiklan mukaan jäsenvaltion myöntämä tai valtion varoista muodossa tai toisessa myönnetty tuki, joka vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua suosimalla jotakin yritystä tai tuotannonalaa, ei sovellu sisämarkkinoille siltä osin kuin se vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

Valtiontukisääntöjä sovelletaan kuitenkin ainoastaan silloin, kun tuensaajana on yritys. Siten valtiontukiarvioinnissa on selvitettävä, onko HAM Helsingin taidemuseosäätiö valtiontukisääntelyn mukainen yritys eli harjoittaako se taloudellista toimintaa.

Yrityksellä tarkoitetaan taloudellista toimintaa harjoittavaa yksikköä riippumatta sen oikeudellisesta muodosta tai rahoitustavasta. Taloudellista toimintaa on kaikki toiminta, jossa tavaroita tai palveluita tarjotaan markkinoilla (komission tiedonanto valtioneuvoston päätöksestä 2016/C 262/01, jäljempänä käsitetiedonanto, kohdat 6-12).

HAM Helsingin taidemuseon säätiöimisen ensimmäisen vaiheen valtiontukitarkastelussa on arvioitu, ettei taidemuseosäätiön harjoittama toiminta ole siirtymäkauden aikana luonteeltaan taloudellista eikä säätiön perustamisvaiheen rahoitukseen siten katsottu sisältyvän SEUT 107 (1) artiklan mukaista valtiontukea. Taidemuseosäätiön toiminnan taloudellista luonnetta on kuitenkin syytä arvioida uudelleen siirtymäkauden päätyttyä säätiön varsinaisen toiminnan alkaessa.

EU:n komissio on todennut, että kulttuurin ja kulttuuriperinnön suojelun ja säilyttämisen alaan kuuluu monenlaista toimintaa, esimerkiksi museoita, arkistoja, kirjastoja, kulttuurikeskuksia, teattereita, historiallisia paikkoja ja rakennuksia sekä käsityöperinnettä. Erityisen luonteensa vuoksi tiettyjen kulttuurin-, kulttuuriperinnön- ja luonnonsuojeluun liittyvien toimien voidaan katsoa olevan ei-taloudellisia. Tällöin näiden toimintojen julkinen rahoittaminen ei myöskään ole valtiontukea (käsitetiedonanto, kohdat 33–34).

Komissio katsoo käsitetiedonannossaan, että julkiselta rahoittamiselta puuttuu taloudellinen luonne, kun se kohdistuu sellaiseen kulttuuria ja kulttuuriperintöä suojelemaan ja säilyttävään toimintaan, joka on maksutta avoinna suurelle yleisölle. Toiminnan ei-taloudellista luonnetta ei muuta se, jos kulttuuri-instituutioissa kävijät joutuvat maksamaan rahallisen korvauksen, joka kattaa vain murto-osan todellisista kustannuksista, sillä maksua ei voida katsoa todelliseksi korvaukseksi tarjotusta palvelusta (käsitetiedonanto, kohta 34).

Lisäksi monet kulttuurin ja kulttuuriperinnön suojeluun tähtäävät toimet sulkevat luonteensa vuoksi pois todellisten markkinoiden olemassaolon. Tällaista toimintaa voi olla esimerkiksi sellaisen julkisen arkiston ylläpito, jossa säilytetään asiakirjojen ainoita kappaleita. Komission näkemyksen mukaan myös tällainen toiminta on ei-taloudellista (käsitetiedonanto, kohta 36).

Omistajastrategialuonnoksen mukaan taidemuseosäätiö kuuluu kaupungin muihin kuin markkinaehtoisesti toimiviin tytäryhteisöihin ja sen tehtävänä on nykyaikaisen kansainvälisesti arvostetun taidemuseon ja taidemuseotoiminnan ylläpitäminen ja kehittäminen sekä Helsingin vetovoimaa kansainvälisenä kuvataidekaupunkina vahvistavien kuvataidehankkeiden, kuten Helsinki Biennaalin, toteuttaminen Helsingin kaupungissa. Säätiö myös huolehtii kaupungin taidekokoelman turvallises-

ta säilyttämisestä, ylläpidosta ja kartuttamisesta sekä käytöstä, esittämisestä ja sijoittelusta eri kohteisiin.

Säätiön tarkoituksena ei ole tuottaa voittoa ja sen tuloista noin 85 prosenttia on arvioitu koostuvan julkisista tuista. Siten voidaan katsoa, että HAM Helsingin taidemuseosäätiön pääasiallisessa toiminnassa ei ole kyse taloudellisesta toiminnasta.

HAM Helsingin taidemuseosäätiö ylläpitää kuitenkin myös Tennispalatsin museon yhteydessä museokauppaa, jonka toimintaa voidaan ainakin lähtökohtaisesti pitää taloudellisena. Valtiontukisääntelyn mukaan pääsääntöisesti, jos tuensaaja harjoittaa sekä taloudellista että muuta kuin taloudellista toimintaa, tuen myöntäjän on varmistettava, että muulle kuin taloudelliselle toiminnalle annettua julkista rahoitusta ei käytetä taloudellisen toiminnan ristiintukemiseen.

Jos kuitenkin kyseessä on infrastruktuurin sekakäyttö siten, että infrastruktuuria tai muuta resurssia käytetään lähes yksinomaan muuhun kuin taloudelliseen toimintaan, komissio on katsonut, että sen rahoitus voi jäädä kokonaisuudessaan valtiontukisääntöjen soveltamisalan ulkopuolelle. Tällöin edellytetään, että infrastruktuurin taloudellinen käyttö on pelkästään liitännäistoimintaa eli toimintaa, joka liittyy suoraan infrastruktuurin toimintaan ja on sen kannalta välttämätöntä tai joka liittyy kiinteästi sen pääasialliseen muuhun kuin taloudelliseen käyttöön. Näin pitäisi katsoa olevan silloin, kun tällaiset taloudelliset toiminnot kuluttavat samoja tuotantopanoksia kuin pääasiallinen muu kuin taloudellinen toiminta, toisin sanoen materiaaleja, laitteita, työvoimaa tai kiinteää pääomaa. Taloudellisten liitännäistoimintojen on pysyttävä laajuudeltaan suppeina suhteessa infrastruktuurin kapasiteettiin (käsitiedonanto, kohta 207).

HAM Helsingin taidemuseosäätiön museokauppa liittyy kiinteästi säätiön ei-taloudelliseen museotoimintaan. Museokappaa nähdään tänä päivänä jopa osaksi kulttuurielämystä, koska hyvä museokauppa täydentää museokokemuksen kokonaisvaltaiseksi elämykseksi. Kauppa sijaitsee Tennispalatsissa samoissa tiloissa kuin varsinaiset museotilat ja kaupassa hyödynnetään museon henkilökuntaa. Siten taidemuseosäätiön museokauppa hyödyntää samoja resursseja kuin varsinainen museo, kuitenkin rajoitetusti. Kaupan tulot ovat vain noin 1,5 prosenttia säätiön kokonaistuloista. Museokaupalla on lisäksi korkeintaan marginaalinen vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

Näin ollen HAM Helsingin taidemuseosäätiön tukemiseen ei katsota sisältyvän SEUT 107 (1) artiklan mukaista kiellettyä valtiontukea.

Säätiön hankintaoikeudellinen asema

HAM Helsingin taidemuseosäätiön hankintaoikeudellista asemaa ja sidosyksikköasemaa on tarkasteltu kaupunginkanslian oikeuspalvelujen toimesta.

HAM Helsingin taidemuseosäätiö on julkisista hankinnoista annetun lain näkökulmasta hankintayksikkö eli se kuuluu hankintalain soveltamisalan piiriin. Kaupunki nimittää säätiön hallituksen jäsenet ja valvoo säätiön toimintaa. Kaupunki rahoittaa säätiön toimintaa myöntämällä vuosittaisia avustuksia säätiölle. Lisäksi säätiön toiminnan luonne täyttää hankintalain edellytyksen siitä, että säätiö on nimenomaisesti perustettu tyydyttämään sellaisia yleisen edun mukaisia tarpeita, joilla ei ole teollista tai kaupallista luonnetta.

Säätiö on lisäksi kaupungin sidosyksikkö. Sen lisäksi, että kaupunki käyttää määräysvaltaa säätiöön, säätiön tarkoituksena on osana kaupunkikonsernia huolehtia kaupungin taidemuseopalveluista ja taidekokoelmasta. Säätiön toiminta kohdistuu siten Helsingin kaupunkiin. Säätiössä ei ole yksityistä pääomaa. Sidosyksikköasemasta on tehty säätiön sääntöihin sen edellyttämä kirjaus.

Säätiöimisen yhteydessä tehtävät muutokset hallintosääntöön

Säätiöiminen edellyttää muutoksia kaupungin hallintosääntöön 1.1.2023 alkaen. Muutokset valmistellaan erillisenä esityksenä valtuuston päätettäväksi.

Hallintosäännöstä on tarkoitus poistaa taidemuseotoimintoa koskeva kohta, koska jatkossa kaupunki ei enää vastaa taidemuseotoiminnasta. Muutos koskee hallintosäännön 4 luvun 7 §:n 2 momentin 2 kohtaa, jonka mukaan kulttuuripalvelukokonaisuus vastaa kaupungin kulttuuripolitiikasta sekä kulttuuri-, orkesteri-, museo- ja taidemuseotoiminnoista. Taidemuseotoiminnon säätiöimisen jälkeen kulttuuripalvelukokonaisuus vastaa kaupungin kulttuuripolitiikasta sekä kulttuuri-, orkesteri- ja museotoiminnoista.

Koska taidemuseokokoelma jää säätiöimisen jälkeenkin kaupungin omistukseen, hallintosäännön 4 luvun 7 §:n 1 momentti, jonka mukaan kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala vastaa kirjastoaineistosta, museo- ja taidemuseokokoelmista ja kulttuuriperinnön ylläpitämisestä, on tarkoitus pitää ennallaan.

Museolain 5 §:n 6 kohta edellyttää, että jotta HAM Helsingin taidemuseosäätiö hyväksyttäisiin valtiosuuteen oikeutetuksi, kokoelman säilyminen museokokoelmana on turvattu myös museon lopettaessa toimintansa. Hallintosäännön lisäksi taidemuseokokoelmasta on määräys kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan toimintasäännössä. Sen mukaan kaupunki vastaa siitä, että museoiden kokoelmat säilyvät museoko-

koelmina museotoimintaa tehtävänään järjestävän oikeuskelpoisen, yksityisen tai julkisen toimijan hallinnassa silloinkin, jos kaupunki luopuu museoiden ylläpidosta. Myös tämän on tarkoitus jäädä ennalleen.

On mahdollista, että säätiöimisen valmistelun edetessä ilmenee myös muita muutostarpeita hallintosääntöön, kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan toimintasääntöön tai kokoelman osalta toimialan hankintavaltuuksiin. Näistä tehdään tarvittaessa päätökset erikseen.

Esittelijä

vs. kulttuurijohtaja
Reetta Heiskanen

Lisätiedot

Reetta Heiskanen, vs. kulttuurijohtaja, puhelin: 310 32216
reetta.heiskanen(a)hel.fi
Maija Tanninen-Mattila, taidemuseon johtaja, puhelin: 310 87008
maiya.tanninen(a)hel.fi
Elina Leskelä, kokoelmapäällikkö, puhelin: 310 87043
elina.leskela(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Luovutussopimusluonnos HAM
- 2 Siirtomuistio HAM
- 3 Siirtoneuvottelut HAM
- 4 Kaupungin henkilöstötoimikunnan pöytäkirja HAM
- 5 Tuloslaskelma HAM
- 6 Taselaskelma HAM
- 7 Kassavirtalaskelma HAM
- 8 HAMin säätiöimisen vaikutukset Helsingin kaupungin talouteen
- 9 Talletussopimusluonnos HAM
- 10 Omistajastrategialuonnos HAM
- 11 Toimintasuunnitelma 2023-2025 HAM

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätöshistoria

Kaupunginhallituksen konsernijaosto 21.03.2022 § 33

Kaupunginhallituksen konsernijaosto 14.02.2022 § 14

Keskushallinto Kaupunginkanslia Kansliapäällikkö 02.03.2022 § 59

Kaupunginhallitus 13.12.2021 § 942

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta 30.11.2021 § 196

21.06.2022

Asia/10

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta 16.11.2021 § 185